TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI
Sayı : 20904
Tarih : 28.10.2026

10/4923

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'de vergi yükünün gelir grupları arasındaki dağılımının, vergi afları ve borç yapılandırmalarının kamu maliyesine etkilerinin, vergi istisna ve muafiyetlerinden yararlanan kesimlerin, vergi denetimleri ile kamu alacaklarının tahsilinde yaşanan sorunların araştırılması ve adil, şeffaf, gelir ve servet düzeyini esas alan bir vergi sisteminin geliştirilmesine yönelik çözüm önerilerinin belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğünün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Serhat EREN

Diyarbakır Milletvekili

GEREKÇE

Vergi politikaları, kamu hizmetlerinin finansmanının yanı sıra gelir dağılımını ve toplumsal eşitsizlikleri doğrudan etkileyen temel araçlardan biridir. Anayasa'nın 73'üncü maddesi, herkesin kamu giderlerini karşılamak üzere mali gücüne göre vergi ödemesini ve vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımını öngörmektedir. Ancak Türkiye'de tüketim üzerinden alınan vergilerin ağırlığı, vergi istisnalarının dağılımı ve sık başvurulan borç yapılandırmaları, bu ilkenin uygulamadaki karşılığının araştırılmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye'de vergi gelirlerinin önemli bir bölümü Katma Değer Vergisi (KDV) ve Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) gibi dolaylı vergilerden elde edilmektedir. Tüketim üzerinden alınan bu vergiler, düşük gelirli hanelerin bütçelerinde daha ağır sonuçlar doğurabilmektedir. Temel ihtiyaçlarını karşılamak için gelirinin büyük bölümünü harcamak zorunda kalan yurttaşlarla yüksek gelir ve servet sahiplerinin vergi yükünün karşılaştırılması, vergi sisteminin adaleti açısından önem taşımaktadır.

Gelir İdaresi Başkanlığının verilerine göre dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı 2023 yılında yüzde 65,5 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın 2026 yılı sonunda yüzde 61,8'e düşürülmesi hedeflenmiştir. Dolaylı vergilerin yüksek payı, vergi sisteminin gelir ve servet üzerinden alınan doğrudan vergilerle ne ölçüde dengelendiğinin incelenmesini gerektirmektedir.

Öte yandan 2026 yılı bütçe belgelerinde, çeşitli istisna, muafiyet ve indirimler nedeniyle oluşacağı tahmin edilen toplam vergi harcaması yaklaşık 3 trilyon 597 milyar TL olarak öngörülmüştür. Bunun yaklaşık 768,1 milyar TL'si kurumlar vergisi kapsamındadır. Vergi harcamaları içinde çalışanlara, çiftçilere ve dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal amaçlı düzenlemeler de bulunmaktadır. Bununla birlikte şirketlere sağlanan istisna ve indirimlerin hangi sektörlerde ve hangi büyüklükteki işletmelerde yoğunlaştığı, kamu gelirleri üzerindeki etkileri ve sağladıkları toplumsal yarar yeterince ayrıntılı biçimde değerlendirilmelidir.

Özellikle yatırım, üretim ve ihracat gerekçesiyle sağlanan vergi avantajlarının istihdam, bölgesel kalkınma ve gelir dağılımı üzerindeki sonuçları önem taşımaktadır. Yüksek tutarlı vergi istisnalarından yararlanan işletmelerin gerçekleştirdikleri yatırımların, oluşturdukları istihdamın ve sağladıkları ekonomik katkının düzenli olarak izlenmesi, kamu kaynaklarının etkili kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesi açısından gereklidir. Türkiye'de çeşitli dönemlerde çıkarılan vergi afları ve yapılandırma kanunları da vergi adaleti tartışmalarının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Son olarak 2023 yılında yürürlüğe giren 7440 sayılı Kanun kapsamında vergi borçlarının taksitlendirilmesi, gecikme faizlerinin yeniden hesaplanması, bazı vergi cezalarının tahsilinden vazgeçilmesi ve matrah artırımı gibi olanaklar sağlanmıştır. Ekonomik güçlük yaşayan küçük işletmeler ve yurttaşlar açısından borçların ödenebilir hâle getirilmesi önem taşımakla birlikte, yüksek tutarlı borçlara sahip mükelleflerin bu düzenlemelerden hangi ölçüde yararlandığı ve uygulamaların kamu gelirlerine etkisi açıklığa kavuşturulmalıdır.

Vergi yükümlülüklerini zamanında yerine getiren mükelleflerle borçlarını yapılandıran veya matrah artırımı uygulamasından yararlanan mükellefler arasındaki farklılıkların vergiye gönüllü uyum üzerindeki etkileri de araştırılmalıdır. Vergi aflarının tekrarlanacağı yönündeki beklentilerin ödeme davranışlarını nasıl etkilediği, yapılandırılan alacakların ne kadarının tahsil edildiği ve kamu alacaklarının hangi bölümünden vazgeçildiği konusunda kapsamlı bir değerlendirmeye ihtiyaç bulunmaktadır. Vergi denetimlerinin etkinliği de bu tablonun önemli bir boyutudur. Vergi Denetim Kurulunun 2026 yılının ilk dokuz ayına ilişkin açıkladığı verilere göre, vergi incelemeleri sonucunda yaklaşık 451,4 milyar TL matrah farkı tespit edilmiştir. Bu tutar doğrudan tahsil edilecek vergi miktarını göstermemektedir. Ancak incelemeler sonucunda ortaya çıkarılan matrah farklarının ne kadarının kesinleşmiş vergi alacağına dönüştüğü ve ne ölçüde tahsil edildiği, denetimlerin sonuçlarını değerlendirmek bakımından önemlidir.

Sayıştayın Gelir İdaresi Başkanlığına ilişkin denetimlerinde kurumlar vergisi matrahının hesaplanması ve finansman gider kısıtlamasının uygulanması konusunda tespit edilen eksiklikler de vergi denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Büyük mükelleflere yönelik denetimlerin kapsamı, yüksek tutarlı kamu alacaklarının takibi ve denetim sonuçlarının kamuoyuyla paylaşılması, vergi sistemine duyulan güven açısından önem taşımaktadır. Vergi politikalarının gelir dağılımı üzerindeki etkileri değerlendirilirken bölgesel eşitsizliklerin de dikkate alınması gerekmektedir. Ekonomik gelişmişlik düzeyi, istihdam olanakları ve hane gelirleri bakımından farklı koşullara sahip bölgelerde yaşayan yurttaşların vergi yükü ile kamu hizmetlerinden yararlanma olanaklarının birlikte incelenmesi, mali politikaların toplumsal sonuçlarını ortaya koyacaktır.

Bu nedenle vergi sisteminin gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, kamu gelirlerinden vazgeçilmesine yol açan uygulamaların toplumsal yararının değerlendirilmesi, vergi denetimi ve tahsilat mekanizmalarındaki eksikliklerin giderilmesi ve mali güce dayalı adil bir vergi sisteminin geliştirilmesine yönelik çözüm önerilerinin oluşturulması amacıyla Meclis araştırması açılması gerekmektedir.

1	MERAL DANIŞ BEŞTAŞ	ERZURUM	
2	ÇİÇEK OTLU	İSTANBUL	
3	HAKKI SARUHAN OLUÇ	ANTALYA	
4	HALİDE TÜRKOĞLU	DİYARBAKIR	
5	ÖZGÜL SAKİ	İSTANBUL	
6	AYŞEGÜL DOĞAN	ŞIRNAK	
7	MEHMET RÜŞTÜ TİRYAKİ	BATMAN	
8	ZÜLKÜF UÇAR	VAN	
9	KAMURAN TANHAN	MARDİN	
10	HÜSEYİN OLAN	BİTLİS	
11	SEVİLAY ÇELENK	DİYARBAKIR	
12	YILMAZ HUN	IĞDIR	
13	ÖZNUR BARTİN	HAKKARİ	
14	ÖMER ÖCALAN	ŞANLIURFA	
15	NEJLA DEMİR	AĞRI	
16	FERİT ŞENYAŞAR	ŞANLIURFA	
17	CEYLAN AKÇA CUPOLO	DİYARBAKIR	
18	İBRAHİM AKIN	İZMİR	
19	KEZBAN KONUKÇU	İSTANBUL	
20	MAHMUT DİNDAR	VAN	